

બલી-દર્પણ

ગુજરાત આનામાળા સિરીઝ ૧૨ મી.

દાન દેતાં યજમાનને ગર્હ સુમતી હુક  
દાનમાં આંસુ ફૂટી ગઈ શુક.

(ગુજરાતી કહેવત.)

બલી-દર્પણ.

પ્રયોજક અને પ્રકાશક—

ગોર, અંબાલાલ છગનલાલ રા.

શીકા—(સ્ટેટ ઇડર મહિકાંઠા.)

સંસાર દશન વિનોદિની—કમલિની—રાણી દુર્ગાવતી, સવિતા  
સુમિત્રા—વિગેરેના કર્તા અને આનામાળાઓના લેખક.

પ્રથમાવલિ.

પ્રત ૧૦૦૦.

વિક્રમાન્ક ૧૯૭૬.

( સર્વ હક્ક સ્વાધિન. )

કિંમત—

આલોકો માટે એક આનો.  
છુટક નકલનો દોઢ આનો.

વધાપાઠ

અમદાવાદ

૨૧/૧૧/૨૦૨૩

વિનંતિ પત્ર.

૯૪૭૮

તી કોપીરાઈટ-સંગ્રહ

૨-૨૩

ગ્રાહકોને સાચી વાત જણાવવી એમાં કોઈ વાતનો પ્રતિબંધ નથી. આ આનામાળા સીરીઝમાં મુખ્ય એ ઉદ્દેશો સમાવેલા છે. એક તો લેખકનું નિર્વાહ સાધન, બીજું જનસમાજના વર્તનમાં કંઈક સફલાવ ઉત્પન્ન કરવા.

સુહૃદય ગૃહસ્થો-હું લેખક તદ્દન બહેરો છું તે આપ સવેને વિદિત છે તેમજ ગુર્જર ભૂમિપર બહેરા લેખકોનો મુખ્ય આધાર, ઉદાર ગ્રહસ્થો અને ઉત્સાહી ગ્રાહક બંધુઓ ઉપરજ છે. મારા જેવા બહેરા લેખકને અન્ય ગ્રાહકો વધારી આપવા મદદ કરવી તે આપ સુન્નતી ફરજજ છે.

વિ. વાંચન અને તે કેવું હોવું જોઈએ. એ દરેક બંધુઓનું અજ્ઞાત નહિ હોય, છતાં આ આનામાળા સીરીઝો સારા લેખો ઉપરથી અનુવાદ કરી, જાતે લખી, છપાવી અને જાતેજ વેચુ છું. તેમજ આ વાર્તાઓ કેટલાંક પુસ્તકોના વાંચનની યાદગીરીમાંથી લખવામાં આવી છે. તો તેના મુળ લેખકોનો પણ આભાર માનું છું.

દરેક વાંચક બંધુઓએ અન્ય ગ્રાહકો વધારી આપવા કૃપા કરવી. મારા બહેરા થયા બાદ મારા હિતચિંતકો તરફથી જે પ્રેમ, છતાંમ દષ્ટિવૃત્ત છે તે સદાને માટે ચાહું છું. સુસ્ત બંધુઓ આપ ગ્રાહક થો-અન્ય ગ્રાહકો વધારી આપવા મહેરબાની કરશો.

સંવત ૧૯૭૭.  
જન્માષ્ટમિ.  
અમદાવાદ.

}

આપનો સ્નેહાધીન.  
ગોર અંબાલાલ છગનલાલ  
વડાગામ-(મહિકાંઠા)

# ગુજરાત વિદ્યાપીઠ ગ્રંથાલય

[ ગુજરાતી કૉપીરાષ્ટ્રિ વિભાગ ]

અનુક્રમાંક ૫૪૭૮ વર્ગીક

પુસ્તકનું નામ બાત ૨૫૧૨૭૧

વિષય ૬ - ૩

## બલીદર્પહરાણુ.



લીના યજ્ઞમાં જઈને હજ્જનરે દૈત્યોને માર્યા. એવા વામનજનું પરાક્રમ સંક્ષેપમાં સાંભળેા. પૂર્વ કાળમાં વિરોચનનો પુત્ર બલી તે-મહા બળવાન અને પરાક્રમી હતો. ઈદ્રાદિક દેવતાઓને જીતીને ત્રણ લોકોનું રાજ્ય ભોગવતો હતો. આ કારણથી દુઃખી સર્વ દેવ ગણેા ધણાજ દુર્બળ થઈ ગયા. ઈદ્રને દુર્બળ અને રાજ્ય રહીત બનેછને દેવતાઓની માતા અદીતીજીએ મોટું તપ કર્યું. અને પ્રણામ કરીને ઇષ્ટ વચનોથી જન્માર્દનની મોટી સ્તુતિ કરી, તે સ્તુતિથી સંતુષ્ટ થઈને દેવેશદેવ જન્માર્દન તેની આગળ ઉભા થઈ ગયા અને વચન બોલ્યા-કે હે માતા. બળીના બંધનને માટે હું ત્હમારો પુત્ર અર્ધને દેવતાઓનું દુઃખ દુર કરીશ. એમ કહીને વિષ્ણુજી પોતાના લોકમાં ચાલ્યા ગયા. ને અદીતી પણ પોતાને ઘેર ચાલી ગઈ એ પછી ધણા દિવસે અદીતીજીને કશ્યપથી ભગવાન વામન રૂપે પુત્ર ઉત્પન્ન થયા. તેઓના ઉત્પન્ન થતાંજ ભગવાન બ્રહ્માજી ત્યાં આવીને જનન કર્મોદ્ધિ સર્વ ક્રીયાઓ કરી ગયા. અને યજ્ઞોપવિત પણ થઈ ગઈ અને સનાતન બ્રહ્મ શ્રીહરિએ બ્રહ્મચારીનું રૂપ ધારણ કર્યું. અને અદિતીની આજ્ઞા લઈને રાગ બલીના યજ્ઞમાં ગયા જતાં જતાં લેઓના પરોનાર વિશેષથી સર્વ પૃથ્વી બળી ઉડી. બળીના યજ્ઞમાં ભાગ કાઢપણુ હતું સકયું નહી. અને યજ્ઞનો સર્વ અમિ ખુજાઈ ગયો. તથા બ્રાહ્મણો સર્વ મંત્રો ભૂલી ગયા. આ સર્વ વિપરિતા બેઠને મહા બળવાન બળી શુક્રચાર્યને બોલ્યો.

હે મુનિરાજ, દૈત્યાદિકા—ખીરનો ભાગ કેમ ગ્રહણ કરતા નથી. અમિ કેમ શાન્ત થઈ ગયો. અને પૃથ્વી કેમ ચાલી ગઈ? ન્યારે બલીએ એમ પૂછ્યું. ત્યારે શુક્રાચાર્યે બલીને કહ્યું કે—

હે બલી? મારૂ વચન સાંભળો કે ત્હમોએ દેવતાઓનો નિરાદર કર્યો છે એનાથી તે લોકોને રાજ્ય આપવા માટે અદિતીમાં અચ્યુત દેશવ વામનજીના અવતારથી ઉત્પન્ન થયા છે. અને તેઓ તમારા યજ્ઞમાં આવે છે. એ કારણથી તેઓના ચર્ણથી પૃથ્વી કાંપે છે. હે અસુરનાથ તે કારણથી કોઈ અસુરલોક તમારા યજ્ઞમાં દુધનો ભાગ લેતા નથી. અને આ ત્હમારો અમિ પણ વામનના આવાગમનથી શાન્ત થઈ ગયો છે. અને ખાલિજોને પણ હોમ ઉપર ચિત્ત લાગતું નથી. હવે દેવાનું ઉત્તમ ઐશ્વર્ય અસુરોના ઐશ્વર્યનો નાશ કરે છે. એ સાંભળીને નિતવાન બલી—ઐષ્ટ-શુક્રાચાર્યજીને કહેવા લાગ્યો કે—

હે ખલદેવ—મારૂ વચન સાંભળો. ન્યારે વામનજી યજ્ઞમાં આવે ત્યારે વામનજીનું શુ કામ મારે યજ્ઞમાં કરવું જોઈએ! તે મને કહો. કેમ કે હે મહાભાગ—આ લોકોમાં પરમ ગુરૂ ત્હમેજ છો. ન્યારે રાજા બલીએ ગુરૂ શુક્રાચાર્યને એમ પૂછ્યું. ત્યારે શુક્રાચાર્યે કહ્યું.

મારૂ વચન સાંભળો. કે દેવતાઓના ઉપકારને માટે અને આપ લોકોના નાશને માટે વામનજી ત્હમારા યજ્ઞમાં આવે છે. એમાં કાંઈ સંશય નથી. આ વાત નિશ્ચય છે. હવે ન્યારે વામનજી આવે—ત્યારે તમોએ મહાત્માને માટે પ્રતિજ્ઞા ન કરે કે આટલું હું ત્હમને આપીશ. શુક્રનું આપુ વચન સાંભળી બળવાનમાં ઐષ્ટ બલી પોતાના પુરોહિત શુક્રને શુભ વાણીથી બોલ્યો. હે શુક્ર?

ન્યારે વામનજી મારા યજ્ઞમાં આવશે ત્યારે હું તે મધુસુદનજીનું અપમાન તો નહીં કરું કે હું તમને દાન નહીં આપું. કેમકે મેં બીજા

કાંઈ લોકોને જ્ઞાન આપવાનો નિષેધ નથી કર્યો. પછી ત્યારે વિપ્રજ્ઞ પોતે આવશે ત્યારે નિષેધ કેવી રીતે કરે ? હે પદ્મદેવ ! ત્યારે વામનજી અહીં આવે કે ને ને તુમારે કંઈ વિદ્ય કરવું નથી. જે જે દ્રવ્ય તેઓ માગશે તે તે દ્રવ્ય હું આપીશ. હે મુનિશ્રેષ્ઠ ને વામનજી આવશે તો હું કૃતાર્થ થઈ જઈશ.

અલી એમ કહેતો હતો એટલામાંજ તેની યજ્ઞશાળામાં વામનજીએ આવીને અલીના યજ્ઞની ઘણીજ પ્રશંસા કરી. તેમને વેદોને રાજા અલી એકાએક ઉભો થયો. અને ઘણીજ સારી રીતે વેદોની પુજા કરી અને પુજા કરીને નમસ્કારપૂર્વક અલી બોલ્યો, હું દેવશ દેવ ! ધન આદીક જે કંઈ આપ માગો તે હું આપીશ. એથી હે વામન ભગવાન ! મારી પાસે ચાલુ તે માગો. ત્યારે અલીએ એમ કહ્યું—ત્યારે વામનજીએ ત્રણ પગલાં ભૂમી માગી. અને એમ કહ્યું કે ફક્ત ત્યારે અગ્નિ હોમ માટે જાપરી બનાવવી છે એ માટે ત્રણ પગલાં ભૂમી વેંછયે છે. મને ધન આદીકનું કંઈપણ પ્રયોગન નથી. એવું વામનજીનું વચન સાંભળીને રાજા અલી વામનજીને બોલ્યો. ને ત્રણ પગલાં ભૂમીથી આપની તૃપ્તિ થાય તો મેં ત્રણ પગલાં ભૂમી આપી. ત્યારે અલીએ એમ કહ્યું. ત્યારે વામનજી અલીને બોલ્યા કે—

ને ત્રણ પગલાં ભૂમી આપી તો મારા હાથમાં જળ આપો. ત્યારે શ્રીવામનજીએ એમ કહ્યું ત્યારે અલી જળથી ભરેલો સોનાનો કળસ લેવા ઉઠ્યો. તે વખતે દેવોના ગુરુ શુક્રાચાર્યે સુદમ શરીર ધારણ કરીને કળસની અંદર જઈને જળની ધારા રૂંધી લીધી. ત્યારે વામનજીએ ક્રોધીત થઈને દર્ભની સગીથી કળસની અંદર બેઠેલા શુક્રા-

ચાચેની આંખો ફોડી નાખી ન્યારે એક નેત્ર પૂટી ગયું કે તરત શુક્રાચાર્ય બહાર આવ્યા. તે વખતે એ સમયના કોઈ કવિએ દોહરો બનાવ્યો છે કે.

દાન દેતાં યજ્ઞમાનને ગણ સુમની હુકે

બહી વામનના દાનમાં આંખ પૂટી ગઈ શુક.

ન્યારે કાણા થઈને શુકજી નીકળ્યા ત્યારે જલની ધારા કક્ષસ-  
માંથી વામનજીના હાથમાં પડી. અને તરતજ એક ક્ષણ માત્રમાં  
વામનજીનું સ્વરૂપ મોટું થઈ ગયું. જેને આપણ વૈરાટ સ્વરૂપ કહીએ  
છીએ તેમણે એક પગ વડે સર્વ પૃથ્વી દબાવી દીધી અને બીજા  
પગથી અંતરીક્ષ અને સ્વર્ગ લોકને દબાવી દીધા. એ વખતે ઘણાજ  
દૈત્ય લોકો યુદ્ધ કરવાને ઉડ્યા. એ સર્વને મારીને બહીજીએ ત્રણ  
લોકનું રાજ્ય લઈ લીધું. હંદ્રને સ્વર્ગનું રાજ્ય આપીને વામનજી  
બહીને બોલ્યા કે હું બહી !

તેં આજે ભક્તિથી મારા હાથમાં જલદાન આપ્યું છે એ ફળથી  
આજે હું તમને ઉત્તમ પાતાળનું રાજ્ય આપું છું. હું મહાભાગ-ત્યાં  
જઈને તમે મારા પ્રસાદથી રાજ્ય ભોગ કરો. દૈવશત મનવંતર વીતી  
ગયા પછી. ન્યારે સાવણી મનું આવશે ત્યારે તમે ફેર હંદ્ર થશો.  
ન્યારે વામનજીએ એમ કહ્યું ત્યારે બહીજી તહેમને પ્રણામ કરીને  
પાતાળ લોકમાં ગયા તે ત્યાં રાજ્ય ભોગ કરવા લાગ્યા. તે શુક પણ  
સ્વર્ગમાં જઈ અને વામનજીના પ્રસાદથી ત્રણે ભૂવનોમાં આવતા જતા  
થયા. તે દેવરૂપ થઈને ગ્રહોમાં મળી ગયા. ઇતિ શિવમ

( નૃસિંહ પુરાણ )

## દેવદાનવોનું સમુદ્ર મંથન.



વંકાલમાં ન્યારે દેવ અને દૈત્યોને સંગ્રામ થયો ત્યારે સર્વે દૈત્યોની જીત થઈ, એથી સર્વે દેવો ક્ષીર સાગરની કન્યા લક્ષ્મીજીના પતિ શ્રીવિષ્ણુનાં શરણમાં ગયા. અને સર્વે બ્રહ્માદિક દેવતાગણો શ્રીજગન્નાથજીનું ધ્યાન કરીને હાથ જોડીને દેવલોક ખોલ્યા, કે હે દેવેશ

નાથ અમે તમારાં ચરણ વંદના કરીએ છીએ. હે પરમાત્મા તમે સર્વ દુઃખના હરનાર છો. તમેએ અધુ કૈટલનો નાશ કર્યો છે. તમેએ બધા ઘણા અગવાન દૈત્યોને પરાજીત કર્યો છે. હે કરુણાસાગર અમે તમારા શરણમાં આઝ્યા છીએ હે દેવેશ દેવ તમે અમારો ઉદ્ધાર કરો.

એવી રીતે દેવતાઓના દેવ શ્રીજન્નાર્દનજીએ એવી સ્તુતિ સાંભળી ત્યારે શ્રીહરિ તેઓની આગળ ઉભા થઈને તેઓને એમ ખોલ્યા કે:- હે દેવતાઓ તમે ત્યાં જઈને દાનવોની મીઠતાઈ કરો અને મંદ્રાચળ પર્વતનો વાંસ ખનાવીને તથા વાસુકી નાગરાજની દોરી (નેત્રાં) ખનાવીને સર્વ ઔપધીઓ લાવીને સમુદ્રમાં નાખો અને દાનવોની સાથે ક્ષીર સાગરનું મંથન કરો. ને વખતે હું ત્યાં સહાયતા કરીશ. એ ક્ષીર સાગર વંદોવતાં અમૃત નિકળશે. તે પિવાથી એક ક્ષણ જીવમાં દેવ લોકો અગવાન થઈ જશે. કેમકે અમૃતનો એવો પ્રભાવ છે અને હે દેવો તમે અમૃત પીવાથી ઘણા તેજસ્વી અને રણમાં પરાક્રમ કરવા-વાળા થઈ જશો. અને અમૃત મળતાં સર્વ ઈન્દ્રદીક દેવગણોને પણ ઉત્સાહ થઈ જશે અને એથી દાનવોને જીતવાને સમર્થ થશે એમાં કાંઈ સંશય નથી.



શ્રીહરિએ દેવતાઓને એવું કહ્યું ત્યારે તેઓ સર્વે જગતપતિ શ્રીવિષ્ણુને પ્રણામ કરીને પોતાના સ્થાનપર આવ્યા. અને દૈત્યોની સાથે મિત્રતાઈ કરીને ક્ષીર સાગરને વલોવવાનો સર્વેએ ઉદ્યોગ કરી દીધો. દૈત્યોનો રાજા બળા જાનને મંદરાચળ ઉમેડી લાગ્યો અને તે એકલા મહા બળાએ તેને સમુદ્રમાં પણ નાંખી દીધો. પછી દેવતા અને દૈત્યો સર્વે ઔષધીઓ સમુદ્રમાં નાખી. અને શ્રીનારાયણની આજ્ઞાથી વાસુકી નાગ પણ ત્યાં આવી પહોંચ્યો. અને સર્વ દેવતાઓને હીતને માટે શ્રીવિષ્ણુ ભગવાન પણ ત્યાં આવી પહોંચ્યા અને વિષ્ણુભગવાનની પ્રાપ્તિ આવીને સર્વ દૈત્ય અને દેવતાઓ ધણીજ મીત્રતાલાવથી ક્ષીર સમુદ્રના તીર પર આવી પહોંચ્યા અને મંદરાચળનો રવૈયો કરીને તથા વાસુકી નાગની રસી કરીને સર્વે અમૃતને માટે જલદી જલદી વલોવવા લાગ્યા. ત્યાં વિષ્ણુએ યુક્તિથી દૈત્યોને મુખની તરફ અને દેવતાઓને પૂછડાની તરફ રાખ્યા ત્યારે એ કાઢીને સર્વે વલોવવા લાગ્યા. ત્યારે કંઈ આધાર ન હોવાને લીધે મંદરાચળ જળમાં ધુસ્યો તેને જોઈને શ્રીહરિએ ઘણીજ ઝડપથી સર્વ લોકોના હિતને માટે કચ્છપનું રૂપ ધારણ કરી અંદર જઈને મંદરાચળને ઉપર લાગ્યા અને બીજાએ શ્રીમંદરાચળને દબાવી રાખ્યો. જેમાંથી શ્રી ભગવાન ઘણાજ નાહી અને દેવતાઓની સાથે પોતાના હાથે વાસુકી નાગરાજને એવ્યા દેવતાઓના છાત્ર એક રૂપ દૈત્યોના મધ્યમાં શ્રીહરિએ ક્યું ત્યારે તે વેગથી સર્વે જણ ક્ષીર સાગરનું મંથન કરવા લાગ્યા. સર્વ બળવાન તો હતાજ પણ પોતાની શક્તિથી મથતાં મથતાં પ્રથમ કાલકુટ નામનું અત્યંત દુઃખ આપવાવાળું વિષ નીકળ્યું. એ સર્વ નાગોએ ગ્રહણ કર્યું. અને જે કંઈ તેમાંથી બચ્યું તે શંકરજી પી

ગયા. અને નારાયણની આજ્ઞાથી મહાદેવજી પી ગયા. તેથી તેમનું અંગ સ્થામ થઈ ગયું. અને તેમનું નામ પણ નિલકંઠ એવું પડ્યું. પછી ઐરાવત દાથી નીકળ્યો. એ પછી ઉચ્ચેશ્રવા નામનો ઘોડો નીકળ્યો. એ બંને બીજી વાર મંથન કરતાં નીકળ્યા છે. એમ સાંભળવામાં આવ્યું છે અને ત્રીજી વાર મંથન કરતાં સુંદરી (અંસરા) નીકળી. અને ચોથીવાર પારિજાતક નામનું મહાવૃક્ષ નિકળ્યું. તેને દરુપવૃક્ષ કહીયે છીએ. અને પાંચમી વાર મંથન કરતાં ક્ષીર સાગરમાંથી અંદ્રમા નીકળ્યા. તેમને મહાદેવજીએ પોતાના મસ્તકમાં ધારણ કરી લીધા. જેવી રીતે જીઓ પોતાનામાં માથામાં સ્વસ્તિ ધારણ કરે છે પછી ક્ષીર સાગરમાંથી નાનાં પ્રકારનાં દિવ્ય આભરણો અને રત્નો નિકળ્યા. હનરો ગાંધર્વો પણ નિકળ્યા. એ સર્વેને સમુદ્રમાંથી નીકળેલા જોઈને સર્વે દેવતાઓ અને દૈત્યો આશ્ચર્ય પામ્યા અને ધણાજ હર્ષિત થયા. શ્રીભગવાનની આજ્ઞાથી દેવતાઓની તરફ ધીમે ધીમે વરસાદ પણ વરસતો હતો અને પવન પણ મંદમંદ ચાલતો હતો. દૈત્ય લોક મુખનો તરફ તો હતોજ, કેમકે મુખથી વિષયુક્ત શ્વાસ નીકળતો હતો. તે લાગવાથી ધણા દૈત્ય લોક તો મરી પણ ગયા. તેમાંથી કેટલાક નિસ્તંજ અને બળહીન તો થઈ ગયજ. એ પછી ક્ષીર સાગરમાંથી કમળ દાથમાં લઇને પોતાના તેજથી સર્વ દીશાઓ પ્રકાશીત કરતાં. લક્ષ્મિજી નીકળ્યાં, તે નીકળતાંજ તિથોના જળથી સ્નાન કરાવીને દિવ્ય વસ્ત્રાલંકાર પોતે પાંદરીને દિવ્ય ચંદનાદિક મુગધીત પદાર્થો લગારીને પૂજોથી ભૂપિત લક્ષ્મિજી દેવતાઓની તરફ આવીને એક ક્ષણમાત્રમાં ઉભી થઈ ગઈ. અને પછી વિષ્ણુ ભગવાને તે લક્ષ્મિજીને પોતાના વક્ષ સ્થળ માં રાખી લીધાં. એ પછી ક્ષીર સાગરમાંથી અમનથી

ભરેલો સુવર્ણનો કદસ લઈને ધનવંતરીજી નીકળ્યા. તેમને જોઈને દેવતાઓ ઘણાજ ખુશી થયા. અને દૈત્યો લક્ષ્મીજીના પરિત્યાગથી દુઃખીનો હતાજ એટલામાં ધનવંતરીના હાથમાંથી અમૃતનું પાત્ર ઝુટાવી લઈને દૈત્યોએ પોતાનો માર્ગ લીધો. ત્યારે શ્રીવિષ્ણુજીએ દેવતાઓના હિતને માટે સ્ત્રીનું રૂપ ધારણ કર્યું. કે સર્વ ઉત્તમ સ્ત્રીઓનાં લક્ષણથી પરિપૂર્ણ હતા. અને આ ભૂપણા પણ તે અંગે ઉપર સારી રીતે ધારણ કર્યા હતાં. પછી સ્ત્રીરૂપ ધારણ કરીને ભગવાન દૈત્યોની આગળ ગયા. તે સ્ત્રીનું અપૂર્વ દીવ્યરૂપ જ્યારે દૈત્યોએ જોયું ત્યારે તેઓ મોહિત થઈ અમૃતના ભરેલા એ સુવર્ણના ઘડને પ્રથિવ ઉપર મૂકી તરતજ તે સ્ત્રીના મોહથી કામનું પુતળું બની ગયા.

એવા પ્રકારે અસુરોને મોહિત કરીને શ્રીહરિએ અમૃત ઘડો લઈને દેવતાઓને પાચે અને તે પીને હરિના પ્રસાદથી બળવાન અને મહા તેજસ્વિ થઈને દેવ લોકો યુદ્ધ કરવાને માટે દૈત્યોની આગળ આવ્ય. અને દૈત્યોને રણાંગણમાં જીતીને પોતપોતાનું રાજ્ય કરવા જાવ્યા. આપણુ એક હરિના કુર્માવતારની વાત કરી એ સાંભળવાથી લોકો પુન્ય રૂળને પામે છે. તમો સર્વ સદાય તેનું મનન કરો. એ વિગતના ઇતિશિવમ.

(નૃસિંહપુરાણ)



## ધૈર્ય અને તહેનો મહિમા.



વખતે મહારાજ ધર્મરાજ યુધિષ્ઠિરના અશ્વમેધ યજ્ઞનો શ્યામકર્ણ ( કાળા કાનવળો થોડા ) છોડવામાં આવ્યો હતો, ત્યારે તે થોડા જતાં જતાં તામૃધ્વજ રાજના નગર સમીપ જઈ પહોંચ્યો, અને તેને તામૃધ્વજના પુત્ર મયુરધ્વજે પકડી લીધો. પછીથી અર્જુન અને શ્રી કૃષ્ણ એ થોડાની રક્ષા કરવાને સેના સહીત આવી પહોંચ્યા હતા. વળી સમાચાર મળ્યા જે તામૃધ્વજના રાજ્યમાં આપણો થોડા પકડાઈ ગયો છે, એને થોડા છોડી દેવા માટે અર્જુને લખી મોકલ્યું, પરંતુ રાજાએ તે વાત માની નહિ, અને પોતાના પુત્ર મયુરધ્વજને ક્ષત્રીય ધર્મ અનુસાર અર્જુનની સાથે યુદ્ધ કરવાને મોકલ્યો. લખંડર યુદ્ધ થતાં થતાં અર્જુન મયુરધ્વજના રથને પાછળ સો હાથ હટાવી દીધો. તે વખતે શ્રીકૃષ્ણ તેને (મયુરધ્વજને) ધન્યવાદ આપ્યો, વળી ભગવાને કહ્યું જે, અર્જુન ! તેનો રથ સાધારણ લોકોનો બનેલો છે અને સાધારણ થોડા જોડેલા છે. પરંતુ ત્યારે રથ દૈવી છે, તેના ઉપર સર્વ બ્રહ્માંના ભરણ હું પોતે બેઠેલો છું. તથાપિ એ એટલા ભારને પાછો હડાવવા પ્રયત્ન કરે છે. શું એ આશ્ચર્ય નથી ? અને ધન્યવાદ આપવાની વાત નથી ! ત્યારે અર્જુન નિશ્ચય થઈ પૂછવા લાગ્યો, મહારાજ ! એ પરાક્રમ એનામાં ક્યાંથી આવ્યું ? તે ઉત્તરમાં શ્રી કૃષ્ણજીએ કહ્યું, જે ભાઈ એના પિતામાં સર્વોત્તમધૃતિ ( ધિરજ ) નો ગુણ છે, એનું એ કળ છે. ત્યારે અર્જુને કહ્યું કેવા પ્રકારે મને તેની પરિક્ષા કરી બતાવો. એવા કારણથી અર્જુનને નિશ્ચય કરવાને માટે શ્રી કૃષ્ણજીએ એ

વખતે સાધારણ સંન્યાસીનું રૂપ ધારણ કર્યું અને અર્જુનને એલો બનાવી સાથે એક માયાનો બનાવેલો સિંહ લઈ લીધો અને તામ્રધ્વજ રાજના દ્વાર ઉપર આવી પહોંચ્યા, દ્વારપાળે, રાજને નિવેદન કર્યું કે મહારાજ દ્વાર ઉપર અતિથી આવ્યા છે. ત્યારે રાજ પરમ પ્રસન્ન થયો, અને સાધુઓને મહેલમાં બોલાવી સત્કાર સાથે આમન આપી વિનય પૂર્વક પ્રાર્થના કરી કે:—

સાધુજી ! આપની શું ઇચ્છા છે. ત્યારે સાધુજીએ કહ્યું જે ન્હારા આ સિંહને મનુષ્યનું માંસ લક્ષણ કરવાની ઇચ્છા છે, રાજ અતિથી સત્કાર કરવામાં ચતુર હોતો અને કહ્યું કે બહુજ સાહે. ખુનના અપરાધ કરવાવાળા કાંશીએ અલ્પવવાને માટે કેટલાક કેદીઓ તૈયાર છે, તેમાંના એક કેદીને સિંહને વાસ્તે બોલાવી મંગાવું છું. ત્યારે સાધુઓએ કહ્યું જે અમારે એવું અમંગળ અશુભ માંસ ન જોઈએ, અમને તો ન્હારા પુત્ર મયુરધ્વજના અંગનું માંસ જોઈએ. ત્યારથી બની શકે તો તે આપ ! રાજએ સ્વીકાર કરી લીધો અને રાણી વાસમાં જઈ, રાણીની સંમતિ લીધી. અને તે કહેવા લાગી કે મહારાજ ! હમણાં જ, સાધુઓની ઇચ્છા એવા પ્રકારે પણ પુરી થાય તો તેની કાંઈ પણ ચીંતા નથી, ફર પુત્રને બોલાવીને પૂછ્યું તો તેણે પણ કહ્યું જે—હ તાત ! આ શરીર કાઢને કાઢ વખત નષ્ટ તો થવાનુંજ છે, વળી હુમ્મમાં હુમ્મ થતાં પણ મરવાની અપેક્ષા જે સંત સાધુના કાર્યોમાં વપરાય તો તે દેહની સાર્થકતા ગણાય હવે મ્હને પણ એ વાત માન્ય છે. અને તૈયાર છું, ત્યારે રાજએ આવી અને અતિથીઓને કહ્યું જે, આપ હોદા ! અને સ્નાન આદીથી નિવૃત્ત થઈ માણસનું માંસ લ્યો. ત્યારે સાધુઓએ કહ્યું જે, રાજસભા એકઠી થાય ત્યારે પુત્રને કાઢને હમારી સન્મુખ આવી. સાધુઓની એવી આજ્ઞા બાદ—મંત્રી, દરબારી

આ અને સવે રાજ્ય સભા ભરાયા પછી સાધુ, રાજા, મંત્રી અને કુંવર ત્યાં આવ્યાં, કે સાધુઓએ રાજા રાણીને હુકમ કર્યો જે તમે ખંનને એના શીર ઉપર કરવત રાખી કાપો તેમજ તમારા ત્રણેમાંથી કાઠના પશુ નેત્રમાં આંસુ ન આવવાં જોઈએ. અને જો આંસુ આવ્યાં તો અમે એ અપવિત્ર માંસને લેવાના નથી. ઉપરનો નિયમ સ્વીકારી રાજા રાણી તૈયાર થયાં પરંતુ દરબારીઓને તેનાથી વ્રાણ ભારી દુઃખ ઉત્પન્ન થયું. અને રાતાં કહેવા લાગ્યા જે, “આજ અમારા રાજવંશનો નાશ થાય છે” એ પછી સવેના મુખમાંથી રામ નામની ધ્વની નીકળવા લાગી, છેવટે અહીં રાજા રાણીએ પુત્રના મસ્તક પર કરવત મૂકી ચીરવાનો પ્રારંભ કરી દીધો. ચીરતાં ચીરતાં નાક પર્યંત કરવત આવી પહાંચી ત્યારે ડાબા નેત્રમાંથી આંસુ નીકળવા લાગ્યાં, તે જોઈ સાધુજીએ કહ્યું જે રોકો, રોકો, કારણ આ પુત્ર કેવે છે, હવે હું તે માંસ લેવાનો નથી. ત્યારે તે પુત્ર ધધેરનું ધ્યાન કરતાં કંઈસ્વરથી કહેવા લાગ્યો, હે દયાસિંધુ-હે દિનવત્સલ, હે ભગવાન હવે આંસુથી ટટો લેશો જુઓ મેં સાધુના સત્કારને લીધે પોતાનું શરીર આપ્યું છે. પરંતુ જો આપ કેવળ જમણું અંગ ઉપયોગમાં લેશો તો ડાબું અંગ વૃથા જાય. આ કારણથી મારી આંખમાં આંસુ આવ્યાં છે. એ સાંભળી સાધુજીએ કહ્યું ઠીક, અમે ખંનને અંગ ઉપયોગમાં લઈશું. ત્યાર બાદ સર્વે શરીરને ચીરી નાંખી, હોના દુકંડે દુકંડા કરી, સિંહની આગળ મૂકી દીધું.

અહીં રસોઈ તૈયાર થઈ એટલે તામ્રધ્વજ રાજાએ પત્રાવલી પાઠાવી સાધુજીને કહ્યું જે આપ જમવા પધારો. પછી સાધુઓ આવ્યા કે તમે તમારી રાણી અને પુત્ર ત્રણે અમારી સામે આવી એસો અને ભોજન કરો. ત્યારે રાજા વિહવળ થઈ કહેવા લાગ્યો

મહારાજ ઠ હું પુત્રને ક્યાંથી. લાવું. સાધુઓએ કહ્યું મહારાજો નહિ.  
ધરમાં જાઓ અને ખોજાવો.

સાધુઓના વચનપર પૂર્ણ શ્રદ્ધા હોવાને લીધે રાજાએ મહેસની  
અંદર જઈ જોયું તો પુત્ર પક્ષંગપર સુતેલો જોયો અને ત્યાંથી તેને  
ઉભો કરી સાધુઓની પાસે લાવ્યો દંડવત કર્યા બાદ આકાશમાંથી પુખ્ત  
વૃષ્ટિ થઈ અને શ્રીકૃષ્ણ ભગવાને સાક્ષાત્ દર્શન આપ્યાં. સિ પુત્ર  
સહિત રાજાને કૃતાર્થે કર્યો. અર્જુનને વિશ્વરૂપ અને મૌન્ય મૌન્ય બેઠા  
રહ્યો. એના મુખથી એક અક્ષર પણ નિકળ્યો નહિ છેવટે શ્રીકૃષ્ણજીએ  
વરદાન માગવાને કહ્યું ત્યારે રાજાએ કહ્યું જે હું પ્રભુ, હું એટલુંજ  
વરદાન માગું છું જે કલિયુગમાં ધર્મની એવી પ્રચંડ પરિક્ષા કાઢતી  
પણ ન થાય.—વૈર્યનો એવો મહિમા છે. સાર એ છે જે મુખ  
દુઃખમાં ધીરજ રાખવી એ મનુષ્યની ખરી ફરજ અને કર્તવ્ય છે.

## સ્વદેશ પ્રેમીઓ માટે રેંટીયાનું લખન.

૧૧. ક.—રેંટીયા ગંગાવતી ગંગાવતી ગરીબમાં ગરીબ ગુજરાતણ લલકારે છે.

[ બહાલા વેગે આવોરે એ રાગ. ]

ગાંધીજીએ ખતાવ્યો રે, લલો દીલ ભાવ્યો રે

રૂડો મારો રેંટીયો હોજ ?

એ રેંટીયે લાલ છે અપરંપાર—ગાંધીએ ૧

(સાખી) હિંદ ભૂમિમાં નિપજે, ન્યાં ત્યાં ધૂળ કપાસ;  
લોદીને રૂ કાઢતાં, આવે પરમ બિલ્લાસ.  
પછી એને પિંછરે, ભરાખર વિંછરે  
સારી વજ્ર પુણીયો હોજી—ગાંધીએ. ૨

(સાખી) પૂણી લઇને હાથમાં કાંતુ સુતર નીત્ય  
હાથેથી ઝંઝણાવતાં ગાઉ દેશનાં ગીત.  
પુરી દેશ દાઝેરે સ્વરાન્ય કાળે રે  
ફેરવુ હું શીરકી હોજી ?—ગાંધીએ. ૩

(સાખી) કરૂ રૂપાળા ફાળકા, રાખીને સંભાળ  
વણવાને તૈયાર આ, જુઓ હાથની શાળ  
હાથે વજ્ર ખાદી રે, બલે રીત સાદી રે  
પણ બહુ લાભ છે હોજી—ગાંધીએ. ૪

(સાખી) વિદેશી કાપડ વિષે જય કરોડો દામ  
એ સમજાને બચાવવા ઉલટ છે અબીરામ  
તેથી હાથે કાંતું રે, હૈયુ મદમાતુ રે  
થાતુ રૂડી નેમથી હોજી—ગાંધીએ. ૫

(સાખી) શુભ સુતરને તાંતણે, સ્વરાન્ય લેવા માટ;  
મહારાષ્ટ્રી ગાંધીએ, ઘડ્યો રૂપાળા ઘાટ.  
નમું—નમું ગાંધીરે સ્નેહદોર સાંધીરે,  
‘પંચ’ પુરા પ્રેમથી હોજી—ગાંધીએ. ૬

મુંબઈ—હિંદી પંચ, —તા. ૧૦-૭-૧૯૨૧.



સાંસારિક, ધાર્મિક અને નૈતિક વિષયોથી ભરપુર.

## અમારાં લોકપ્રિય પુસ્તકો.

પુસ્તક.	વિષય.	કુલ નકલની કિંમત.
૧ મું—મહાત્મા તુલસીદાસજીનું જીવનચરિત્ર...	...	૦—૧—૬
૨ જી—રમુજમાળા ભાગ ૧ જો ...	...	૦—૧—૬
૩ જી—રમુજમાળા ભાગ ૨ જો ...	...	૦—૧—૬
૪ થું—કન્યાવિક્રય ...	...	૦—૧—૬
૬ ઈ—ટોપાની મુસાફરી...	...	૦—૧—૬
૭ મું—દેશ સેવા અને ભક્તિ ...	...	૦—૨—૦
૮ મું—રમુજ કાવ્યો ...	...	૦—૧—૦
૯ મું—ચંદ્રદાસની વાર્તા...	...	૦—
૧૦ મું—રમુજગીતમાળા ...	...	૦—
૧૧ મું—શુશીલા ...	...	૦—
૧૨ મું—ગિરિવમંગળ અથવા મુરદાસ ...	...	૦—

નોંધ—ઉપરના ચાર પુસ્તકોની પી. પી. નહિત ફક્ત ૧—૪—૦

પુંડાના પાંચે ના મંગાવનાર પાંચકોએ નિચેના સરનામે પત્રવ્યવહાર.

ગાર અમ્બાલાલ જગનલાલ (૧૦ "ગુજરાતી પંચ એન્ડિસ" પાંચકુવા-અમદાવાદ.	ગાર મુળશંકર ખેમરામ પોસ્ટ વડા ગામ મુ. વડાગ વાયા તલાદ. એ. પી. રેલવે.
--	--

અમદાવાદ,

ધી ગુજરાત પ્રિન્ટિંગ પ્રેસમાં સાલ સોમાલાલ  
મંગલદાસે છાપ્યું છે. પાંચકુવા.

